

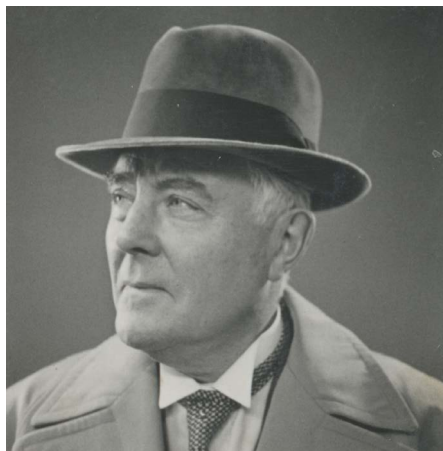
En dansk violinist i udlandet

Johannes Schiørrings tidlige karriere afspejlet i hans koncertprogrammer

af seniorforsker Claus Røllum-Larsen,
Musiksamlingen ved Det Kgl. Bibliotek

Mange musikforskere har gennem årene nydt godt af Det Kgl. Biblioteks samlinger af koncertprogrammer, som beror på Det Kgl. Bibliotek København¹ og på Det Kgl. Bibliotek Aarhus.² Ved hjælp af disse to omfattende materialer kan man i kombination med Mediestream³ – den digitale og fritekstsøgbare præsentation af et stort antal danske aviser – danne sig et om ikke fuldstændigt så i hvert fald særdeles fyldestgørende billede af dansk koncertliv fra midten af det nittende frem mod slutningen af det tyvende århundrede.

De nævnte programsamlinger kan forsyne låneren med en mængde og i langt de fleste tilfælde fuldt ud tilstrækkelige oplysninger om f.eks. optrædende kunstnere eller ensembler. Benyttelsen af samlingerne må naturligvis ske ud fra de ordningsprincipper, der er anvendt til katalogisering af materialet. Er man således ude efter at få en enkelt kunstners virke belyst, måske for at give et samlet billede af dennes karriere, vil man i mange tilfælde kunne finde relevante programmer i det personordnede materiale, og man vil således ofte være godt hjulpet. Men det kan naturligvis ikke udelukkes, at en del programmer vil skulle findes under koncertrækker, foreninger, eller i de topografisk eller kronologisk ordnede programmer, hvor de enkelte medvirken- des navne ikke kan benyttes til søgning.⁴

Det er derfor glædeligt, at Det Kgl. Bibliotek ud over de pligtafleverede koncertprogrammer også har haft mulighed for at indlemme enkelte kunstners samlinger af egne programmer. Den formodentlig største af disse samlinger blev i 1993 indlemmet i Musiksamlingen i København i forbindelse med købet af *Dr.phil. h.c. Dan Fogs Samlinger og Arkiv til Dansk Musikhistorie og Musikformidling ca. 1785-1930*. Heri indgik domorganist og komponist Niels Otto Raastedes (1888-1966) meget omfattende samling af koncertprogrammer, hvoraf adskillige fra egne koncerter. Senere er disse enkeltpersoners samlinger blevet forøget med mindre programsamlinger efter bl.a. organist og kantor Jørgen Ernst Hansen (1929-2012), solotrombonist Thorkild Graae Jørgensen (1923-2012) og kgl. koncertmester Johannes Schiørring (1869-1951). Denne artikel skal handle om den sidstnævnte musiker og hans samling, som biblioteket modtog i 1997 fra Johannes Schiørrings søn, professor i musikvidenskab, dr.phil. Nils Schiørring (1910-2001).

Som et eksempel på hvad koncertprogrammer kan benyttes til, vil der i

*Violinisten Johannes Schiørring (1869-1951).
Det Kgl. Bibliotek, Billedsamlingen*

1ste Abonnementsconcert

i Høtel „Prindsen“

Fredag den 19de October 1888, Kl. 7 pr.,
med Assistance af Fru Olrik, Frk. Emmy
Secher, kgl. Kammermusikus Schjørring,
Violinist Schjørring og Violoncellist Eiler
Jensen m. fl.

PROGRAM:

1. *Beethoven*: Trio i Es-dur for Piano, Violin og Violoncelle.
Allegro.
Adagio cantabile.
Scherzo.
Finale.
2. *Kuhlau*: Arie af Opr. »Elisa«.
L. Spohr: Tristons Arie af Opr. »Jes-sonda«.
3. *Holleander*: Polonaise. Solo for Violin.
4. *Bengzon*: Vuggevis af »Kongsem-nerne«.
Heise: Aften paa Loggiaen.
Aases Sang af »Drot og Marsk«.
4. *Grieg*: Menuet.
Henselt: Wiegenlied.
Neupert: Foraarsstemning.
6. *Mendelsohn-Bartholdy*: Kvartetter for bl. Stemmer.
Auf dem See.
Abschied vom Walde.
Die Nachtigall.
Die Waldvoegelein.
7. *Wienxtempis*: Phantasie Caprice. Solo for Violin.
8. *Donizetti*: Terzet af Opr. »Lucretia Borgia«.
(Sopran, Tenor og Bas).

Viggo Jæhnigen.

H. A. Müllers Bogtrykkeri, Roskilde.

Ill. 1: 1ste Abonnementsconcert i Høtel "Prindsen," Roskilde, 19. oktober 1888.

Som 19-årig nyuddannet violinist drog Johannes Schjørring sammen med sin far, violinisten Christian Schjørring, cellisten Peter Eiler Jensen, pianisten Cathrine Olrik og et par sangere ud i landet for at give koncerter. Programmet her er typisk for en aften i en aflandets talrige musikforeninger, i dette tilfælde Roskilde Musik-Forening, som gav koncerter i den store sal i Hotel Prindsen. At rejse landet rundt med sådanne programmer bestående af klassiske kammermusikværker blandet med klavernumre og sange var vilkårene for mange musikere i Det Kongelige Kapel. For tilhørerne i provinsen i årtierne omkring 1900 var det en mulighed for at komme i kontakt med kammermusikkens hovedværker og tæt på professionelle sangere og musikere.

det følgende blive givet et overblik over Johannes Schjørrings musikalske aktiviteter i hans tidlige karriere belyst gennem eksempler fra hans programsamling.

Johannes Schjørring var født i et musikalsk hjem, idet faderen, violinisten Chr. Schjørring (1837-1893) – der i øvrigt selv var søn af en musiker – spillede i Det Kongelige Kapel fra 1858 til sin død i 1893, fra 1870 som solospiller, i hvilken egenskab han alternerede med den lidt æl-

dre Valdemar Tofte (1832-1907).⁵ Christian Schjørring var herudover ligesom Tofte medlem af tidens fineste danske kammermusikensemble Neruda-Kvartetten, og sammen med dettes stifter, Franz Neruda, deltog han ofte i de klavertrioer, som Christian 9.s musikdyrkende dronning Louise (1817-1898) foranstaltede og selv jævnlig deltog i.⁶ Johannes Schjørring gik på konservatoriet 1886-1888 og havde her Valdemar Tofte som lærer. På den

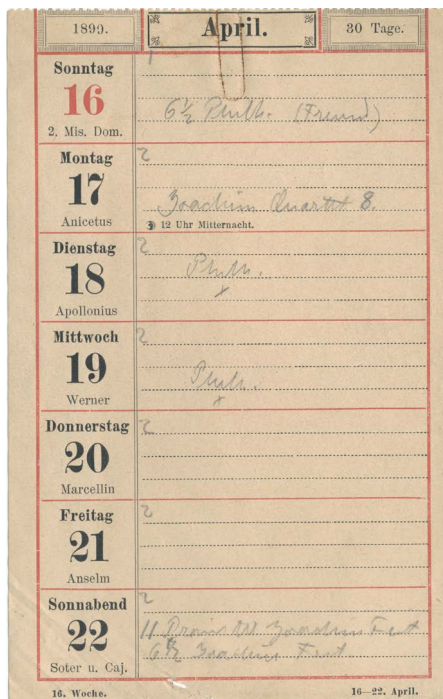
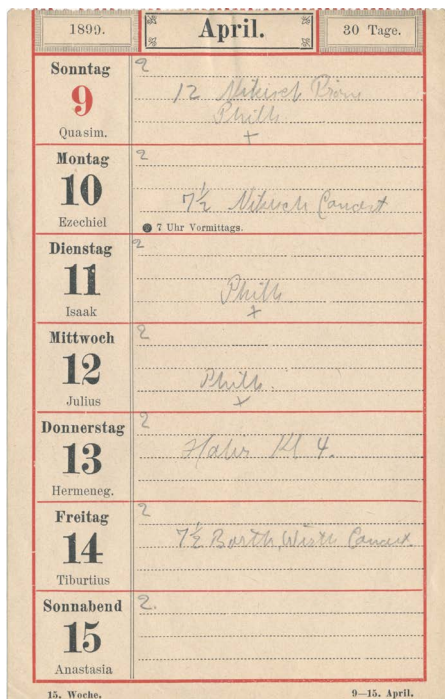

Ill. 2: 1st Concert of Chamber Music, Corn Exchange, Bedford, 19. november 1891.

Under sit ophold i Bedford gav Johannes Schiørring musikundervisning, men han nåede dog også at medvirke ved en række koncerter. Dette program er fra en optræden i Corn Exchange, hvor Schiørring blev ledsaget af pianisten Olga Zeise – angiveligt en af Franz Liszts mange elever. Ved koncerten spillede de to som indledning Johannes Brahms' G-dur sonate op. 78 (1878-1879). Senere leverede Schiørring et af violinlitteraturens glansnumre, Camille Saint-Saëns' Introduction et Rondo capriccioso op. 28 (1863). Som slutnummer spillede Schiørring, Zeise og Felix Morley Felix Mendelssohn Bartholdys Trio i d-mol op. 49 for klaver, violin og cello (1839-1840).

måde kom Schiørring i forbindelse med den musikalske holdning og ikke mindst den violinteknik, der lagde stor vægt på bueføringen,⁷ som Tofte havde lært som studerende hos Joseph Joachim (1832-1907), en af tidens største violinvirtuoser. Det var Joachim, som bl.a. Johannes Brahms og Antonín Dvořák skrev deres violinkoncerter til. Den store traditionsbevidsthed, som prægede Tofte, og som også fik betydning for Johannes Schiør-

rings virke som violinist, har Schiørring beskrevet således: "Tofte besad de mest udmærkede Egenskaber som Lærer, og hans Trofasthed mod Traditionerne, fra Spohr og særligt Joseph Joachim, var overordentlig, ligesom hans Hukommelse for hvorledes disse Mestre havde opfattet og udført de forskellige Hovedværker i den klassiske Violinlitteratur, var forbausende. Disse store Forbilleder holdt Tofte med Rette altid Eleven for Øje, men samtidigt

Ill. 3: To sider fra Johannes Schiørrings kalender, 9.4.-22.4. 1899.

Disse to kalenderblade fra april 1899 giver et indtryk af Johannes Schiørrings dagligdag i Berlin. Orkesterprøverne og koncerterne med filharmonikerne og Arthur Nikisch løber som en næsten konstant strøm gennem kalenderen. Torsdag den 13. april var Schiørring øjensynlig til violinspil hos Karel Halíř, og den følgende dag til koncert i Philharmonien, hvor pianisten Heinrich Barth, violinisten og bratschisten Emanuel Wirth, cellisten Robert Hausmann sammen med Karel Halíř og Joseph Joachim opførte bl.a. Robert Schumanns Kvintet i Es-dur op. 44 for klaver og strygere (1842). Om mandagen den 17. april var Schiørring til koncert med Joachim-Kvartetten. Endelig oplyser kalenderbladet, at Schiørring lørdag den 22. april kl. 11 var til "Prøve til Joachims Fest" og kl. 6½ (18.30) til "Joachim Fest" (se. ill. nr. 4).

havde han et aabent Øre for Elevernes personlige Opfattelse og godkendte den som oftest, naar den var baseret paa et sundt musikalsk Grundlag.”⁸

Efter at have været assistent i forskellige orkestre, heriblandt Det Kongelige Kapel, drog Schiørring til England, hvor han i årene 1890-1892 fungerede som musiklærer i Bedford og desuden som

koncertmester i Glasgow Symphony Orchestra. Hjemkommen til København fik han i 1893 ansættelse i Det Kongelige Kapel, men allerede i midten af 1890'erne rejste han atter udenlands, nu til Berlin, hvor han studerede hos violinisten Karel Halíř (1859-1909). Halíř var født i Bøhmen og kom efter studier ved musik-konservatoriet i Prag til Berlin, hvor han

Ill. 4: Fest-Concert zu Ehren des sechzigjährigen Künstler-Jubiläums von Joseph Joachim. Philharmonie, den 22. april 1899.

Joseph Joachim var født i 1831 i den lille by Kütsee (nu: Köpcsény) nær Pressburg, det nuværende Bratislava, i Burgenland i Østrig, men i 1833 flyttede han med familien til Budapest. Her havde den da knap 8-årige Joseph sin første offentlige optræden den 17. marts 1839 i Pester Adelskasino, hvor han spillede sammen med sin lærer Stanisław Serwaczyński (1791-1859). 60-året for denne begivenhed blev markeret i Philharmonien i Berlin den 22. april 1899 ved en festkoncert foranstaltet af hans elever. Strygerne i det sammenbragte orkester bestod udelukkende af tidligere og nuværende elever og deltagere i Joachims kvartetter. Johannes Schiørrings navn er ikke nævnt i programmet, så det får stå hen i det uvide, om han alligevel medvirkede ved koncerten, som kalenderbladet i ill. 3 antyder.

Ill. 5: 2. Koncert i Odessa med Berlins Filharmoniske Orkester under ledelse af Arthur Nikisch, 9. maj 1899.

På den lange koncertturné i Rusland i 1899 spillede Berlinerfilharmonikerne søndag den 9. maj i Odessa Cirkus følgende program:¹³ ouverturen til Carl Maria v. Webers opera Der Freischütz (1817-1821), Peter Tjajkovskijs 6. symfoni, Pathétique (1893) og efter pausen ouverturen til Richard Wagners opera Der fliegende Holländer (1840-1841), "Menuet des follets," "Ballet des sylphes" og "Marche hongroise" fra den dramatiske legende La damnation de Faust (1845-1846) af Hector Berlioz, forspillet til Camille Saint-Saëns' oratorium Le deluge op. 45 (1875) og som afslutning Wagners ouverture til operaen Tannhäuser (1842-1861). Arthur Nikisch var kendt for sine opførelser af Tjajkovskijs værker. Til koncerten i Odessa valgte han den seneste af Tjajkovskijs symfonier, Pathétique, som var blevet uropført i Skt. Petersborg den 18. oktober 1893, fem et halvt år forinden Berlinerfilharmonikernes opførelse. Ved samtlige 19 koncerter på turnéen stod Wagner-værker på programmet, og ved de 13 tillige Beethoven-værker. Tjajkovskij var turnéens tredje mest programsatte komponist med 10 opførelser.

Ill. 6: Forside af programhæfte fra Metropol-Theater, *Unter den Linden*, Berlin, 1898.

De fleste af de viste koncertprogrammer dokumenterer musikulturen i det udklingende 1800-tal, men Johannes Schiørring har dog også været gæst i Metropol-Theater i Berlin. Søndag den 26. februar 1899 besøgte han denne splinternye forlystelse, som havde slået dørene op i 1898. Metropol-Theater vandt under Richard Schultz' (1863-1928) ledelse berømmelse for sine udstyrsstykker med sang og dans. Musikalske højdepunkter blev efter Første Verdenskrig nået med operetter af Leo Fall, Emmerich Kálmán og Franz Léhar. Teatret var i øvrigt inspiration for Frede Skaarups Scala-Revyer i København i 1910'erne og -20'erne.

blev elev af Joseph Joachim. I årene 1893-1907 var Halír koncertmester i Berlins hofopera og professor ved Hochschule für Musik, og i 1897 overtog han pladsen som 2. violin i Joachim-Kvartetten. Som solist tog han tidligt Peter Tjajkovskijs violinkoncert på programmet og høstede i den egenskab stor ros fra komponisten.⁹

Efter endnu et studieophold, denne gang i Paris hos Henri Berthelier (1856-1918), var Schiørring i perioden november 1898 til april 1899¹⁰ knyttet til Berlins Filharmoniske Orkester. Dirigent

for dette orkester var siden 1897 Arthur Nikisch (1855-1922), som i sin egenskab af dirigent ved Gewandhaus-Orkestret i Leipzig fra 1895 og samtidig for filharmonikerne i Berlin havde opnået en stærk position i tysk musik. Under ansættelsen hos Berlinerfilharmonikerne faldt det i Johannes Schiørrings lod at deltage i orkestrets store Ruslands-turné i 1899. Der var tale om en knap én måned lang rejse fra Berlin over Königsberg (nu Kaliningrad) til Skt. Petersborg og derfra til Riga i Letland, Dorpat (Tartu) og Reval (Tallinn)

i Estland. Derpå gik rejsen tilbage til Skt. Petersborg og Moskva, herfra til Kiev og Odessa i Ukraine og endelig til Warszawa.

I 1917 blev Johannes Schiørring udnævnt til koncertmester i Det Kongelige Kapel, og allerede i 1909 var han blevet ansat som lærer ved Det Kongelige Danske Musikkonservatorium. Tidligere leder af Det Kgl. Biblioteks musikafdeling, førstebibliotekar Sven Lunn (1903-1969), har kortfattet karakteriseret Schiørring som pædagog med disse ord: "Personlig Elskværdighed og sikre pædagogiske Evner har gjort ham søgt som Lærer."¹¹ Ved siden af arbejdet i kapellet og på konservatoriet var det i høj grad kammermusikken, der lagde beslag på Johannes Schiørrings kræfter; han var således meget aktiv som optrædende i Privat Kammermusikfor-

ening fra dens stiftelse i 1887 samt i Kammermusikforeningen af 1868. Sven Lunn får atter ordet med denne afsluttende karakteristik af Johannes Schiørring som kammermusiker: "Hans fornemt diskrete Violinbehandling og hans Evne til at assimilere sig med et Ensemble i Forbindelse med en sikker Stilfølelse gjorde ham til en af de mest skattede hjemlige Kammermusikspillere."¹²

Johannes Schiørrings karriere omfattede orkesterspil, herunder koncertmesterposter, kammermusik og musikpædagogik. Hans virke ved konservatoriet kom til at præge flere generationer af danske musikere. Johannes Schiørring fratrådte sin lærerstilling som 79-årig den 31. december 1947 og døde to år senere, den 16. januar 1951.

Noter

- 1 Claus Røllum-Larsen: "Koncertlivets hukommelse," *Magasin fra Det Kgl. Bibliotek*, 15:3 (2000), s. 37-42 samt Claus Røllum-Larsen: "Om nytten af koncertprogrammer eller hvad kan ældre koncertprogrammer bruges til?," Therese Høeg Jacobsen m.fl. (red.): *Alle tiders tryk. Småtrykssamlingen i Det Kgl. Bibliotek*, 2010, s. 25-28.
- 2 Ole Bisbjerg: "Statsbibliotekets samling af koncertprogrammer/Brikker til forståelsen af dansk musikliv", Anne Ørbæk Jensen m.fl. (red.): *Musikvidenskabelige kompositioner. Festskrift til Niels Krabbe*, 2006, s. 405-422.
- 3 <www2.statsbiblioteket.dk/medie-stream>.
- 4 Nærværende forfatter har kun benyttet programsamlingerne i København, hvilket uvilkårligt har sat sig spor i fremstillingen.
- 5 "Ved Toftes Side i Orkestret sad Christian Schiørring, en Violinspiller, der ved sin Hukommelse og Aandsnærværelse vilde have været en Pryd for et hvilket som helst Orkester, uagtet han som Solist ikke ind-

tog en saa fremragende Plads som Vennen, Tofte." Frits Bendix: *Afen Kapelmusikers Erindringer*, 1913, s. 20.

- 6 Vedrørende Christian Schiørrings forbindelse til dronning Louise, se: Claus Røllum-Larsen: *Kong Frederik IX og musikken. Musikhistoriske studier i det danske kongehus*, 1990, s. 69f.
- 7 Nils Schiørring: "Lars Valdemar Tofte," *Dansk biografisk Leksikon*, 2. udg., bd. 24 (1943), s. 163.
- 8 *Til Minde om Valdemar Tofte* ved Clara Tofte, 1934, s. 76.
- 9 John Warrack: "Halíř, Karel", *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 6. udg., bd. 8 (1980, reprint 1995) s. 50.
- 10 Perioden er defineret på grundlag af dagbogsblade og koncertprogrammer.
- 11 Sven Lunn: "Johannes Christian Frederik Schiørring," *Dansk biografisk Leksikon*, 2. udg., bd. 21 (1941), s. 165.
- 12 *Ibid.*, s. 165.
- 13 Jeg skylder Rolf Hardy Andersen tak for hjælp ved læsning af den russiske tekst.